

11.4.2016

Ympäristöministeriö
PL 35
00023 Valtioneuvosto
kirjaamo.ym@ymparisto.fi

YM003:00/2013 Lausuntopyyntö Ramsar-kosteikkotoimintaohjelmasta

METSÄHALLITUKSEN LAUSUNTO RAMSAR -KOSTEIKKOTOIMINTAOHJELMASTA

Ympäristöministeriö on pyytänyt Metsähallitukselta lausuntoa Suomen Ramsar -kosteikkotoimintaohjelmasta, jonka tavoitteena on Ramsarin sopimuksen toimeenpano eli kosteikkojen suojelun ja kestävän käytön edistäminen.

Toimintaohjelma on osa luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön toimintaohjelman 2013 - 2020 toteutusta, ja se toteuttaa myös Ramsarin kansainvälistä strategiaa. Toimintaohjelman on laatinut ympäristöministeriön asettama kansallinen kosteikkotyöryhmä.

Metsähallitus toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Kosteikkojen merkitys monimuotoisuuden kannalta on suuri, varsinkin Ramsarin monipuolista, myös sisä- ja rannikkovedet käsittävää kosteikkokäsitystä soveltaen. Suomessakin kosteikkojen monet luontotyypit ovat uhanalaisia, samoin niillä esiintyvät lajit, ja niiden tila näyttää edelleen heikentyvän: vuonna 2015 tehdyn lintujen ja nisäkkäiden uhanalaisuuden arvioinnin mukaan erityisesti kosteikkolinnuston tila on heikentynyt. Kosteikkojen suojelun ja kestävän käytön ekosysteemipalveluhyödyt ovat suuret, kosteikoilla esimerkiksi on tärkeä rooli vesistöjen hyvän laadun kannalta. Kosteikot sitovat hiiltä, ja siten niillä on suuri merkitys myös ilmastonmuutokseen vastaamisessa. Metsähallitus pitää erittäin hyvänä sitä, että kosteikkojen suojelua ja kestävää käyttöä ohjaamaan on laadittu kansallinen toimintaohjelma, joka toimeenpanee kansainvälistä Ramsarin kosteikkosopimusta.

Pitkästä historiastaan huolimatta Ramsarin sopimus on edelleen Suomessa aika lailla tuntematon ympäristösopimus. Sillä on kuitenkin tärkeää viestinnällistä arvoa mm. siksi, että Suomesta on kansainvälisesti merkittävien kosteikkojen listalle päässyt 49 aluetta. Meillä on siis kansainväliset kriteerit täyttäviä arvokkaita kosteikkoja, mitä tulisi hyödyntää viestinnässä. Myös kosteikkojen yleistä merkitystä erityisesti matkailun ja virkistyskäytön kannalta tulisi korostaa ja tuoda suuren yleisön tietoisuuteen. On ilahduttavaa, että toimintaohjelman yksi tavoite keskittyy kosteikkoihin liittyvään viestintään (tavoite 4).

Metsähallitus toteaa, että Suomen kaikki Ramsar -alueet kuuluvat Natura 2000 – verkostoon. Tämä suojelustatus on Suomessa luontodirektiivin sekä kansallisen lainsäädännön puitteissa Ramsarin tuomaa statusta vahvempi, eikä Ramsar – kohteeksi nimeäminen sinänsä vahvista alueen suojelua virallisesti. Ramsar – statusta voidaan kuitenkin hyödyntää erityisesti viestinnässä alueen kansainvälisestä merkityksestä, sillä Ramsarin sopimus on kansainvälinen suojelusopimus ja sen kohteet kansainvälisesti arvokkaiksi tunnistettuja kosteikkojen suojelun kohteita. Sinänsä myös suojelualueiden ulkopuoliset Ramsar – kriteerit täyttävät kosteikot ovat Ramsarin sopimuksen suojelun ja kestäväen käytön tavoitteiden alaisia. Metsähallitus toteaa, että Ympäristöhallinnossa on Naturan osalta parhaillaan käynnissä kaksi arviointiprosessia: Natura-alueiden yleissuunnittelu ja Natura-alueiden tilan arviointi (NATA). Molemmissa prosesseissa nousee esille myös Ramsarin kannalta olennaisia asioita, ja Ramsar – näkökulmat tulee ottaa näissä arvioinneissa huomioon.

Metsähallituksen luontopalveluilla on Ramsarin sopimuksen toimeenpanossa varsin keskeinen rooli, kuten käy ilmi toimijoiden rooleja kuvaavasta taulukosta. Tämä on luontopalveluille luontevaa, sillä nimetyistä Ramsar – alueista noin puolet on nykyisin Metsähallituksen hallinnassa, ja luontopalveluiden toiminta kohdistuu merkittävilta osin Ramsarin tavoitteiden mukaiseen kosteikkoluonnon suojeluun, ennallistamiseen ja hoitoon. Toimiin tulee kuitenkin varata riittävästi resursseja.

Kosteikoilla on suuri arvo monenlaisten ekosysteemipalvelujen tuottajana. Vesi sinänsä on paitsi kaikkien kosteikkojen edellytys, myös ihmisten kannalta keskeinen resurssi. Luonnontilaiset ja luonnontilaisen kaltaisesti toimivat kosteikot (suot, sisävedet, rannikkovedet) ylläpitävät ja puhdistavat vettä luonnon ja ihmisen tarpeisiin, ja välillisesti tuottavat myös näihin liittyviä tuotanto- (esim. marjat, kalat, riista) ja kulttuuripalveluita (virkistyskäyttö, matkailu) sekä sääntelevät veden kiertoa tulva- ja kuivuuskausia tasaten. Suot ovat globaalisti metsiä merkittävämpi hiilivarasto niin kauan kuin niitä ei kuivata. Tätä kosteikkojen myönteistä merkitystä tulisi korostaa kosteikkoviestinnässä, jotta kosteikkojen hoidon taakse voidaan koota kansan tuki ja laaja-alaisia yhteistyöverkostoja. Lähitulevaisuudessa tätä edistetään erityisesti FRESHABIT LIFE – hankkeessa.

Kosteikkojen potentiaali sekä virkistyskäytössä että matkailussa on Suomessa suuri ja sitä voidaan edelleen kasvattaa. Luontopalvelut pitää tärkeänä, että Ramsar -alueiden matkailu- ja virkistyskäyttöarvot ja -mahdollisuudet tulisivat selvemmin esille Ramsar-toimintaohjelmassa. Olisi hyvä, että kosteikkoihin liittyvän matkailun ja virkistyskäytön kehittäminen otetaan mukaan toimintaohjelman tavoitteissa ja toimenpiteissä. Erityisesti tavoitteessa 3 olisi tärkeää olla mukana myös toimenpiteitä, jotka liittyvät matkailun ja virkistyskäytön kehittämiseen Ramsar-alueilla. Tavoite 3 liittyy kosteikkojen kestäväen käyttöön, mitä matkailu ja virkistyskäyttö mitä suurimmassa määrin ovat.

Kosteikkojen virkistyskäytöstä puhutaan toimintaohjelmassa erityisesti metsästyksen ja kalastuksen yhteydessä. Kuitenkin Suomen kosteikot ovat tärkeitä mm. mökkiläisille, marjastajille, lintuharrastajille, uimareille, soutelijoille, matkailijoille, retkeilijöille, melojille, lapsiperheille ja monille muille ryhmille, jotka käyttävät Ramsarin sopimuksen mukaisesti määriteltyjä kosteikkoja virkistäytyäkseen luonnossa ja nauttiakseen sen kauneudesta ja maisema-arvoista. Tätä epäsuorempaa kosteikkoluonnon tuottamaa hyötyä voisi nostaa ohjelmassa, tai ainakin sen toimeenpanossa paremmin esille.

Metsähallituksen luontopalveluiden tehtäviin on uuden Metsähallituslain myötä lisätty myös kulttuuriomaisuuden vaaliminen. Ramsar-alueiden kulttuurinen ulottuvuus jää toimenpideohjelmassa varsin vähälle huomiolle, vaikka se Ramsarin kriteeristöihin sisältyykin. Kosteikkojen kulttuurinen arvo, mm. kansallisen kulttuurin innoituksen lähteenä, tulisi olla tiedostettu ja tunnustettu. Kulttuuriperintöön ja kosteikkojen kulttuuriseen arvoon liittyviä toimenpiteitä tulisi lisätä toimintaohjelmaan.

Valtioneuvoston hyväksymässä Kulttuuriympäristöstrategiassa 2014–2020 on esitetty tavoite riittävästä ja laadukkaasta kulttuuriympäristötiedosta päätöksentekoa varten. Tavoitteen toimenpiteenä on mm. Museoviraston vastuulla oleva vedenalaisen ja vesiin liittyvän kulttuuriperinnön tunnistaminen ja luettelointi sekä Metsähallituksen osalta suunnitelmallinen vedenalaisen kulttuuriperinnön inventointi suojelualueilla. Kulttuuriympäristöstrategian tavoitteet ovat tältä osin yhteneväisiä Ramsarin tavoitteiden kanssa. Metsähallitus ehdottaa, että tavoitteen 2 toimenpiteeksi ehdotettaisiin vedenalaisen ja vesiin liittyvän kulttuuriperinnön sekä soistuneiden järvenrantojen kulttuuriperinnön inventointien kohdentamista Ramsar-kohteille.

Monilla Ramsar-alueilla on myös merkittävää maisemallista arvoa. Useat Ramsar-alueet sijaitsevat ehdotetuilla uusilla valtakunnallisesti arvokkailla maisema-alueilla. Näiden kohteiden hoidossa ja käytössä tulee ottaa korostetusti huomioon kosteikkojen luonto- ja kulttuuriperintöarvot.

Toimenpide 32: ”Merkitään Ramsar-alueet maastoon esim. opastauluilla.”
Muotoilua tulisi muuttaa esim. seuraavasti ” Ramsar- alueiden status tuodaan esille niiden opastauluissa, esitteissä ja muussa opastusviestinnässä. ”

Rauno Väisänen
luontopalvelujohtaja